ERKEN ÖTEN HOROZ KORKUSU

Uzun süredir yazamadığımdan paslanmış olmaktan korkar şekilde konuya nereden başlayacağımı bilemez, haberlere bakarken; bundan tam 382 yıl önce, Engizisyon Mahkemesi karşısında Kopernik'ten etkilenen görüşleri için "yok abiler siz yanlış anladınız" diyerek tornistan yapan Galileo Galilei'nin hikayesine rastladım.

Galileo, doğumundan 21 yıl önce ölen Kopernik'ten etkilenerek evrenin dünya değil güneş merkezli olduğunu savundu diye mahkemeye çıkarılmış, mahkeme sonrası verilecek cezadan korkup fikrini inkar ederek kelleyi kurtarabilmişti. Bu konu ilkokuldan beri bildiğimiz mesele ve bugün de Galileo'nun bu inkarının 382. yıldönümü. Aslında Galileo'da Kopernik gibi susup; ömrünün son günlerinde bu bulgusunu açıklasaydı, muhtemelen şimdi hatırlanmayacaktı. Tıpkı "miktar teorisi" olarak iktisat derslerinin korkulu rüyası konusunu ilk ortaya atanın aslında bundan 500 yıl kadar önce Kopernik olduğunun bilinmemesi gibi. Yani şartlar içerisinde "doğru zamanlama" şöhret için ilk kural.

Günümüzde de kimse Galileo olmak istemiyor ve yanlış zamanlama ile gelecek kötü şöhretten çok korkuluyor. Ekonomi çevresinde bu korkuyu yaşayanların başında da Fed geliyor. 1913 yılında kurulan ve kuruluşu bile Merkez Bankacılığı yapısı açısından emsalsiz ve karmaşık olduğu kadar kontrol edilemez olan Fed, artık sadece ABD Merkez Bankası olmadığından, dünyada kullanım oranı %70'e dayanan bir paranın sahibi olan Fed'in Galileo fobisine hak vermek gerek.

Çünkü geçmişte bir kez bu duruma düştü: 1929 buhranından sonra 1933'te seçilen Roosevelt'in "yeni düzen" politikaları ile büyümeye başlayan ABD ekonomisi sayesinde işsizlik rekor düzey olan %25'ten %14'e gerilerken, finansal piyasalar da olumlu etkilenmeye girdi. Ekonominin ısındığına ve enflasyonist risk oluştuğuna inanan Fed Parasal sıkılaştırmaya gidilmesi yönünde karar alınca; 1937'de ülke, 1929 kadar derin olmasa da sert bir krize girdi. İşsizlik yeniden %19'a ulaştı.

Kurumların hafızaları insan hafızasından farklı çalışır. İnsanlar, unutmaya eğilimlilerdir. Oysa kurumsal hafıza asla unutmaz. Bu nedenle Fed, Kopernik'in 500 yıldan fazla zaman önce ortaya attığı; miktar teorisine dayalı politikayı yürütürken 1937'yi hep hatırlıyor. En basit anlatımla miktar teorisi; paranın değerinin ekonomideki para miktarına bağlı olduğu ve nasıl bol olan malın değeri azalır, kıt olan malın değeri artarsa, aynı kural para içinde geçerli olduğudur. Ekonomideki para miktarı arttıkça, paranın değerinin düşeceğidir. Böylece ekonomik aktivite artacak reel ekonomik dinamik hızlanarak ekonomiyi büyütecektir. Tabii bunun için en önemli varsayım; satın alınan mal ve hizmet miktarının sabit kalması, yani paranın reel ekonomide dönmesidir. Aşağıdaki grafik; dünya tarihinde görülmemiş büyüklükte para miktarını artıran Fed'in neden aceleci olmadığının en önemli kanıtlarından.

Grafik, 2015'in ilk çeyreğinde bile 1959'dan beri ABD'de alınan bu data tarihin en dip seviyesinde seyrederek paranın reel ekonomide dönmediğini gösteriyor. Para ekonominin içinde dönerse ekonomik büyüme ve kalıcı istihdam yaratır ki bundan sonra enflasyonist risk oluşur. Bu grafik net şekilde göstermektedir ki Fed, mevcut durumda faizi artırırsa ve bu durum büyük bir riziko yaratarak, faiz kararından 6-8 ay sonrasında gelecek ekonomik duruma dair sonuçların daha da kötüleşmesine neden olabilir. Zira Fed çok iyi bilmektedir ki; enflasyonist risk oluşmadıkça sıkılaştırma daha büyük problemlere neden olabilir.

Bir de durumun ABD dışındaki etkisi var ki asıl Fed'in korkusu burada başlıyor. Çünkü Fed tarihinde hiç bu kadar çok kullanılan küresel bir para olmadığından; sıkılaştırma kararı sonrası olabilecekler konusunda, kurumsal hafızaya sahip değil. Daha ABD ekonomisi dışında küresel ekonomilerinin hiç birinde iyileşme olmamasını Fed kararı üzerine yaptığı baskıyı eklemedim bile.

Farkında mısınız, sizi nereden nerelere getirdim? Galileo ile başladık, Fed'e atladık. Ana fikir olarak da "erken öten horozun başını keserler"e bağladık. Ek olarak da "zamanlamanın" başarının en önemli faktörü olduğunu kanıtlamak için Galileo – Kopernik ilişkisini kullandık. Sonuçta da piyasaların izlemesi gerekenin 500 yıllık bir teori olan "miktar teorisi" gereği paranın ekonomideki devir hızı olduğunu üzerine basa basa açıkladık.

Sonuç olarak; "FED 2015'te kesinlikle faiz artıramaz" diyebilmek elbette ki mümkün değil. Fakat mevcut datalar ve zamanlama ölçeğinde Galileo durumuna düşme korkusu yaşayan Fed'in faiz artırımı kararı alması hiç kolay değil. Tabii olarak; piyasalara, "faiz artırımı olmayacak" mesajının verilmesinin balon oluşumu yaratarak, daha büyük risklere yol açacağı bilindiğinden faiz artırımı olasılığı da sürekli canlı tutulmaktadır. Bakalım göreceğiz zaman ne gösterecek.

Not: Bu yazıyı yazarken amacım; haklı çıkmak ya da yanılmak kurgulu bir iddia değil, genel bilinenin aksine farklı bir bakış açısının oluşmasına yardımcı olabilmektir.

Sürç-i lisan ettiysem affola…